

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА І ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА

УДК 331.1.101

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

С.Ю.БОЛІЛА – к.с.-г.н., доцент,

М.І.ГУБА – к.е.н., доцент, Херсонський ДАУ

Проблеми зайнятості населення України на сучасному етапі знаходяться в кризовому стані. Так наприклад в Херсонській області за останні роки відбувся значний сплеск безробіття, який склав 20,28 тис. чол., що на 9,4% більше порівняно з 1995 р., і є прямим наслідком поглиблення негативних явищ загальноекономічного характеру.

Спостерігається стійка тенденція відтоку висококваліфікованих кадрів з підприємств державної форми власності в комерційні структури, спільні і малі підприємства, невиробничу сферу, де заробітна плата більш висока. Все це свідчить про знецінення праці. Так на селі спостерігається стрімке падіння реальної заробітної плати, яка не забезпечує відтворення робочої сили. Зросла заборгованість з виплат заробітної плати, пенсій, стипендій та окремих видів соціальної допомоги. Середньомісячна заробітна плата працівників сільського господарства серед 25 галузей економіки України займає 20 місце і на жаль суттєвих змін на краще за останні роки не відбулося.

На цьому фоні суттєвим фактором формування і розвитку зайнятості виступає неформальний сектор економіки, в якому значна частина населення вимушена займатися нерегламентованою діяльністю, що супроводжує тіньову економіку, неконтрольовані суспільством виробництво, розподіл і обмін продукції.

На сучасному етапі становище ринку праці загострюються також і проблеми прихованого безробіття, яке є однією з причин і наслідків недосконалої політики зайнятості і складає 11,5%. Тому удосконалення концепції зайнятості населення, яка повинна бути спрямована на підвищення життєвого рівня населення, досягнення вагомих результатів в агропромисловому комплексі є безумовно актуальною темою. В якості об'єкта досліджень був взятий стан ринку праці в Херсонській області з використанням статистичної звітності.

Аналіз структури зайнятості населення показує що демографічний фактор негативно впливає на ефективність використання трудового потенціалу області. Зменшується природна основа відтворення робочої сили – населення. За останні 5 років цей показник знизився на 43,7 тис. чоловік. Аналіз вікового складу населення свідчить про те, що і місто і село катастрофічно старіє. З кінця сімдесятих років спостерігається депопуляція населення, яка останнім часом набуває загрозливих розмірів. Так коефіцієнт природного старіння на селі приблизно в 3 рази більший ніж в 1990 р. Збільшується загальна чисельність жителів пенсійного віку, внаслідок чого зростає демографічне навантаження на працюючих. За останні роки спостерігається ріст рівня безробіття в регіоні, щомісячні темпи приросту якого тримаються на рівні 0,2-0,4%. Поточний рівень зайнятості складає 68,1%, а темпи падіння зайнятості 9,85%. Аналіз розподілу зайнятості організаційно-правового складу дозволяє зробити висновок, що особливо швидкими темпами зменшується чисельність працівників державного сектору, частка яких відносно трудових ресурсів складає 36,9%, відповідно в колективних і приватних підприємствах по області 8029 і 8116 тис. чоловік. Це безумовно пов'язано зі склавшимися тенденціями зміни ринкової кон'юнктури і соціально-економічним станом області.

Стан ринку праці в сільській місцевості області у минулому році визначався подальшим зниженням ефективності сільськогосподарського виробництва, так 83,9% господарств минулий рік закінчили зі збитками на суму 132,4 млн. грн., у тому числі від реалізації продукції – 113,9 млн.грн. Продовжувалось зниження рентабельності сільськогосподарського виробництва, за 1999 рік вона становила – 20,8%. Незадовільний економічний стан спричинив скорочення в ньому зайнятості населення. За попередніми даними зайнятість у сільськогосподарській галузі за 1999 рік знизилась на 20 тисяч чоловік ,з них значний відсоток мешканців сільської місцевості. За даними міськрайцентрів зайнятості у 1999 році до них за сприянням у працевлаштуванні звернулось 6031 громадян які проживають в сільській місцевості, що у 1,2 раза більше, ніж у 1998 році. Відсоток соціально вразливих демографічних груп серед звернувшихся зріс: жінок до 53,4%, молоді до 42,9%, підлітків до 5,2%. Загальний відсоток застосування активних форм сприяння зайнятості для мешканців сільської місцевості склав 34% проти загальнообласного 40,9%. З них найбільш суттєвий негативний вплив на збалансування ринку праці має недостатній обсяг працевлаштування, наслідком чого виявилась тенденція до постійного зростання рівня зареєстрованого безробіття серед сільського населення.

Протягом року на обліку в службі зайнятості перебувало 6506 безробітних громадян, які проживають в сільській місцевості, що у 1,74 рази більше, ніж у минулому році. По графіку зміни рівнів сільського без-

робіття за січень 1999 р.-лютий 2000 р. наочно видно високий темп його зростання, починаючи з жовтня. Подальші спостереження визначають постійність наявної тенденції. Останні зміни в структурі організації сільського господарства дають підстави прогнозувати її стабільність. Фактом є зростання рівня сільського безробіття з 1,18% у лютому 1999 року до 1,53% в лютому 2000 року. У загальному об'ємі зареєстрованого ринку праці найбільша чисельність сільських мешканців, що мають статус безробітного станом на 01.01.2000 року приходить на Білозерський (434 чоловік), Бериславський (393 чоловік), Каховський (325 чоловік) райони. У Херсоні (в селах, що входять в межу міста) таких громадян 371, але їх питома вага тут незначна (5,8%).

Значний вплив на розвиток ситуації на сільському ринку праці будуть мати основні напрями аграрної реформи – приватизація землі та реструктуризація сільськогосподарських підприємств, що дозволить підвищити продуктивність праці, дасть можливість створити в сільській місцевості необхідну інфраструктуру та нові робочі місця.

Збільшення рівня зайнятості має ефект лише тоді, коли він буде обумовлений економічно, коли результати цієї діяльності будуть дійсно корисними. Для стимулювання попиту на робочу силу необхідно:

- вдосконалити систему оподаткування, щоб вона була сприятливою для розвитку підприємництва і стимулювала ті галузі виробництва і споживання, які потребує на даний момент суспільство;
- уточнити критерії надання територіям статусу пріоритетного розвитку, зон кризового розвитку, що стосується можливого використання пільг для заохочення, створення нових робочих місць в цих регіонах;
- створити механізм який би сприяв розвитку самостійної діяльності, бо остання надасть можливість скоротити надлишок робочої сили на ринку праці. Найбільш перспективним буде розширення цього виду діяльності в сфері послуг і посередницької діяльності. Одним з головних умов розвитку самозайнятості є збір і доступність інформації про види підприємницької діяльності на даній території і рекомендації по тим з них, якими має сенс зайнятися, виходячи з наявності сировини, матеріалів і попиту;
- розробити систему надання допомоги безробітним, які намагаються створити нові підприємства, або викупити їх у власників, встановити безвідсоткову і неперворотну позику і розробити умови її отримання;
- забезпечити зайнятість працездатного населення шляхом подолання спаду виробництва, створення додаткових робочих місць, перш за все для молоді та жінок, у підсобних, переробних підприємствах, соціальній сфері, шляхом участі в сезонних роботах (враховуючи що в області два райони - Скадовський і Генічесь-

кий відносяться до курортної зони) і підтримати молодіжне підприємництво і фермерство;

- розробити економічний механізм регулювання трудової міграції в занепадаючих сільських районах, залучення робочої сили у підсобні виробництва і промисли, а також у галузь невиробничої сфери;
- здійснити заходи які б сприяли професійній підготовці і перекваліфікації населення, збереження кваліфікованих кадрів, особливо для сільської місцевості;
- з метою впливу на ринок праці слід забезпечити ефективне співробітництво державних і місцевих органів влади і самоврядування, роботодавців і профспілок для проведення комплексної політики зайнятості, яка б враховувала взаємозалежність завдань економічного і соціального розвитку.

Реалізація наведених вище мір сприяння зайнятості населення дозволить стабілізувати положення на ринку праці, знизити рівень соціальної напруженості, створити сприятливе середовище для підвищення престижності та мотивації праці, а також запобігти дальшому поглибленню економічної і соціальної кризи в промисловості і аграрному секторі.

УДК: 334: 477. 72

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ У СКЛАДІ ГОСПОДАРЬСЬКОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

А.С. МОХНЕНКО - аспірант, Херсонський ДАУ

Одним з головних напрямків у формуванні економічного механізму ринкових відносин у регіоні є розвиток підприємницької активності, створення значного прошарку малих підприємств у державному, муніципальному, приватному секторах економіки. Мале підприємство є економічною формою задоволення різних матеріальних та нематеріальних потреб населення.

Розглядаючи роль малих підприємств в умовах перехідного періоду, економісти виділяють ряд задач, котрі можна та необхідно вирішити за їх допомогою. Перше – це забезпечення більшої рухливості асортименту та об'ємів продукції, що випускається та послуг, що надаються, досягнення тісного зв'язку з ринком та споживачем. Друге – це формування оптимального співвідношення, можливо навіть певної пропорційності та збалансованості, в структурі регіонального виробничого комплексу, а також формування оптимального співвідношення між кру-